

PRŮVODCE SPOTŘEBITELE

Podepsat můžeš, přečíst musíš !

(O spotřebitelských půjčkách a úvěrech)

Leden 2005

© Ing. Libor Dupal, JUDr. Ing. Otakar Schlossberger, JUDr. Petr Toman

© SDRUŽENÍ ČESKÝCH SPOTŘEBITELŮ /
/ CZECH CONSUMERS ASSOCIATION

Budějovická 73, 140 00 Praha 4, tel/fax: 261262280/261262268, e-mail: spotřebitel@regio.cz

Více informací na www.tvujpodpis.cz

Obsah

I. Úvod	5
Ediční poznámka	5
Související a odkazovaná legislativa	6
II. Principy nákupu a prodeje	8
Spotřebitelské smlouvy	8
Kupní smlouva	9
Způsob placení (splatnost)	9
Prodej za hotově	9
Při prodeji na úvěr	9
Při prodeji na splátky	9
III. Půjčky a spotřebitelské úvěry	10
Půjčky podle občanského zákoníku	10
Smlouva o půjčce	10
Jaké náležitosti musí obsahovat smlouva o půjčce	11
Co je to půjčka	11
Úrok z půjčky	11
Vrácení půjčky	11
Vrácení půjčky ve splátkách	12
Předčasné vrácení půjčky	12
Potvrzení o vrácení půjčky	12
Úroky z prodlení	13
Lichva	13
Zajištění vrácení půjčky	13
Spotřebitelský úvěr	14
Roční procentní sazba nákladů	14
Co je to spotřebitelský úvěr?	15
Působnost zákona - vztahuje se na všechny spotřebitelské úvěry?	
Popřípadě, na jaké případy se zákon nevztahuje?	15
Další pojmy – kdo je spotřebitel, kdo věřitel?	15
Roční procentní sazba nákladů; co je ukazatel RPSN? Je ukazatel RPSN totožný s ukazatelem roční úroková sazba (míra)?	16
Musí být do výpočtu RPSN vždy zahrnuty poplatky za vedení účtu? Musí být do výpočtu RPSN zahrnuty veškeré platby, které se jakýmkoliv způsobem váží ke spotřebitelskému úvěru?	16
A jaké jsou podmínky pro uvádění RPSN?	17

- Lze v průběhu roku RPSN měnit?	17
- Stanoví zákon o spotřebitelském úvěru nějaký maximální limit hodnoty RPSN?	17
- Jaké další ukazatele kromě RPSN jsou nejčastěji užívány pro posouzení výhodnosti či nevýhodnosti úvěru?	18
- Jaké jsou výhody ukazatele RPSN oproti ukazateli úroková sazba?	18
Náležitosti smlouvy o spotřebitelském úvěru	18
- Nabízí Vám věřitel uzavření smlouvy ústně?	18
- A podstata této kapitoly: co musí být ve smlouvě obsaženo?	18
- Musí každá smlouva o spotřebitelském úvěru obsahovat RPSN?	19
- Musí smlouva o spotřebitelském úvěru obsahovat navýšení, popřípadě součet všech splátek a případných dalších plateb, které je spotřebitel povinen na základě této smlouvy uhradit?	19
- Mohu jako spotřebitel (dlužník) profitovat na tom, že smlouva, kterou jsem uzavřel, neobsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti? Jaký postih plyne pro věřitele z toho, že smlouva sjednávající spotřebitelský úvěr neobsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti?	19
- Je právní nárok na splacení úvěru před stanovenou dobou?	19
Účinnost zákona: Vztahuje se zákon o spotřebitelském úvěru i na smlouvy uzavřené před 1. 1. 2002?	20
Dozor: Kam se mohu obrátit v případě, že mám pochybnosti o tom, zda smlouva sjednávající spotřebitelský úvěr obsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti?	20
Stavební půjčky	20
Co je to stavební půjčka?	21
Lze uzavírat hypotéční úvěry „přes hranice“?	21
Jaké jsou povinnosti půjčovatele při uzavírání smlouvy o stavební půjčce?	21
Co je třeba vědět při sjednávání hypotéky?	21
Na co si mám jako spotřebitel dát pozor v „popisu produktu“ ve smlouvě?	22
Co je „nominální úroková míra“?	22
Musí být součástí informací roční úroková míra pro finanční břemeno ?	23
Roční úroková míra pro finanční břemeno (Annual percentage rate of charge - APRC) se vyjadřuje v procentech podle vnitrostátních předpisů; tam, kde vnitrostátní číselné údaje pro APRC nejsou zakotveny v legislativě, má být použita ekvivalentní platná úroková míra.	23
Jaké údaje mají být poskytnuty v případě půjček poskytovaných výhradně na úrok?	23
Jaké jsou případné dodatečné jednorázové náklady, které nejsou součástí splátek?	23
Jaké jsou případné další dodatečné opakující se náklady?	24
Jaké informace mám obdržet ohledně předčasných splátek?	24
Názorná tabulka umořování dluhu: Aneb jak se vyznat v umořování dluhu	24
Může půjčvatel podmiňovat poskytnutí výše uvedených údajů podepsáním smlouvy?	24

IV. Vymezení úlohy finančního arbitra při mimosoudním vyrovnávání sporů ve vybraných oblastech bankovní činnosti	25
Uvedení do problému	25
Česká republika před vstupem do Evropské unie	25
Předmět úpravy	26
Kdo je a co řeší finanční arbitř?	26
- Řízení před arbitrem	27
Ostatní úkony finančního arbitra	29
Mezinárodní spolupráce	30
FIN-NET	30
V. Závěr	32
Příloha č. 1 k části IV: Průběh řízení mimosoudního urovnání	34
Příloha č. 2 k části IV: Návrh na zahájení řízení mimosoudního urovnání	36

PRŮVOCE SPOTŘEBITELE

Podepsat můžeš, přečíst musíš !

(O spotřebitelských půjčkách a úvěrech)

Chcete přestavit byt či koupelnu, či si necháte na míru vyrobit a zabudovat kuchyňskou linku? Pak uzavíráte smlouvu o dílo.

Zakoupily jste si do koupelny vanu, či jdete na běžný nákup potravin či jiného průmyslového zboží? Uzavřete kupní smlouvu.

Nemáte na realizaci svých plánů finanční prostředky a nemíníte jejich naplnění více odkládat? Můžete uzavřít smlouvu o spotřebitelském úvěru ...

Možná byste si nejdříve měli přečíst tuto publikaci; v každém případě ale smlouvu, než ji uzavřete.

PODEPSAT TOTIŽ SMLOUVU MŮŽETE, PŘEČÍST MUSÍTE !!!

I. Úvod

Ediční poznámka

Sdružení českých spotřebitelů (SČS) se ve své poradenské práci často setkává s potížemi spotřebitelů, vyplývajících z jejich postavení slabší smluvní strany při sjednávání smluv. Platí to do značné míry obecně při uzavírání spotřebitelských smluv, ale stále častěji je tomu se spory souvisejícími s realizací stavebních prací, například při opravách a rekonstrukcích. Problémy větší-

nou pramenily z nedokonalých smluv nebo dokonce z jejich neexistence: zjišťujeme, že mnohdy i při objednávkách prací většího rozsahu a tedy finančně náročnějších zákazník s dodavatelskou firmou buď smlouvu písemně vůbec neuzavírá, a pokud ano, dokud se nedostane do problému, ani neví, co podepsal. Důvěra zadavatelů v poctivost zhotovitele byla mnohdy až zarážející a zákonitě se pak projevilo, že je složitě se domoci svých práv.

V České republice narůstá míra zadlužení domácností a podle informací z médií se nejvíce zadlužují především domácnosti s nižšími příjmy. Boom zaznamenáváme v hypotečních úvěrech. Česká národní banka zveřejnila v médiích předpoklad, že trend zadlužování se nezastaví, vezmeme-li v úvahu celkové statistické údaje Evropské unie, v níž je v průměru míra zadluženosti občanů ještě podstatně větší než u nás. Mnohý z nás si však neuvědomuje, k jakým závazkům se při uzavírání smlouvy o půjčce vystavujeme, ve spleti ustanovení a podmínek se neumíme (a proto ani nechceme) orientovat.

SČS, vědomo si tohoto vývoje a v souladu se svojí strategií postavenou na principech preventivně působit v oblasti vztahů na trhu, realizuje ve spolupráci s partnery osvětovou kampaň, jejímž cílem je zvýšit právní povědomí občanů. Pod názvem „PODEPSAT MŮŽEŠ – PŘEČÍST MUSÍŠ!“ je realizován komplex akcí založených na mediálním zviditelnění úlohy smlouvy, jejich náležitostí a způsobu a možnostech (zejména mimosoudních) řešení případných sporů. Vydání této publikace je součástí této kampaně.

SČS chce přispět ke zvyšování právního povědomí spotřebitelů, kteří mnohdy nemají potřebnou představu o náležitostech smlouvy, jíž se chystají uzavřít, se zněním smlouvy se neseznamují často ani zběžně nebo vůbec a důsledky svého podpisu smlouvy si neuvědomují.

Kampaň podporují i důležité oficiální instituce; např. byla vyjádřena podpora Poslaneckou sněmovnou parlamentu, předsedou pro obchod, ochranu spotřebitele a ochranu trhu, nebo finančním arbitrem České republiky, který se na této brožuře podílel i autorsky, a v neposlední řadě Advokátní komora ČR, rovněž s autorským příspěvkem svého člena.

Téma osvěty v oblasti smluvních vztahů je součástí širěji pojaté vzdělávací a informační kampaně vedené SČS. Příkladem dalších témat jsou obecná rizika spotřebitele při nákupu, či oblast bezpečnosti a označování potravin, aktuálně například s tématem ionizace potravin. Výběr dalších témat mohou ovlivnit i spotřebitelé. Jejich náměty i připomínky k této i dalším publikacím sdužení přivítá na adrese spotrebitel@regio.cz (www.regio.cz/spotrebitel).

Související a odkazovaná legislativa

V tomto dokumentu nemůžeme v odkazech nezmínit zákon ze dne 16. prosince 1992 č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v platném znění (dále též „zákon o ochraně spotřebite-

le“), nicméně zejména se problematiky spotřebitelské smlouvy týká zákon ze dne 26. února 1964 č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále též „občanský zákoník“). Vzhledem k tomu, že významná část popisované problematiky bude zaměřena na služby ve stavebnictví, zmíníme zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník v platném znění (dále též „obchodní zákoník“). V oblasti „peněžních“ závazkových vztahů se nemůžeme vyhnout odkazům na zákon ze dne 17. srpna 2001 č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. (dále též „zákon o spotřebitelském úvěru“).

Zákon o ochraně spotřebitele stanoví, ve veřejnoprávních vztazích, některé podmínky podnikání významné pro ochranu spotřebitele, úkoly veřejné správy v oblasti ochrany spotřebitele a oprávnění spotřebitelů, sdružení spotřebitelů nebo jiných právnických osob založených k ochraně spotřebitele.

Občanský zákoník upravuje občanskoprávní vztahy, čímž přispívá k naplňování občanských práv a svobod, zejména ochrany osobnosti a nedotknutelnosti vlastnictví. Vztahuje se na majtkové vztahy fyzických a právnických osob, majtkové vztahy mezi těmito osobami a státem, jakož i na vztahy vyplývající z práva na ochranu osob, pokud tyto občanskoprávní vztahy neupravují jiné zákony, zejména obchodní zákoník.

Obchodní zákoník upravuje především postavení podnikatelů, jejich obchodní závazkové vztahy, jakož i některé jiné vztahy s podnikáním související. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského. Znamená to, že obchodní zákoník upravuje závazkové vztahy mezi podnikateli, jestliže při jejich vzniku je zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti. Nejsou-li obě strany podnikatelskými subjekty, mohou se dohodnout (viz § 262 obch. zák.), že jejich závazkový vztah se bude řídit obchodním zákoníkem.

Zákonem o spotřebitelském úvěru se upravují specifické podmínky smluv o poskytování spotřebitelského úvěru, s cílem vytvoření jednotných a průhledných pravidel pro realizaci spotřebitelského úvěru, které povedou k vyloučení aplikace nepřiměřených podmínek při sjednávání spotřebitelského úvěru a vytvoření takového právního prostředí, které bude shodné s prostředím společného evropského trhu.

Právní rámec pro ochranu spotřebitele při uzavírání smluv je tedy v našem právním řádu stanoven a odpovídá principům užívaným v ostatních členských státech Evropské unie. Naše právní úprava je transpozicí evropských předpisů, zejména:

- směrnice Rady 93/13/EHS o nekalých podmínkách ve spotřebitelských smlouvách,
- směrnice Rady 97/7/EC Evropského parlamentu a Rady k ochraně spotřebitele z hlediska distančních kontraktů,

- směrnice Rady 85/577/EHS o ochraně spotřebitele při smlouvách sjednávaných mimo obchodní provozovnu,
- směrnice Rady 87/102/EHS o spotřebitelském úvěru,
- směrnice Rady 94/47/ES o ochraně zákazníků s ohledem na některá hlediska smluv o pronájmu nemovitostí na časové úseky a
- směrnice Rady 1999/44/ES o určitých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na spotřební zboží.

Záleží na samotném spotřebiteli, jak bude schopen v rámci tohoto prostoru využít všech svých práv, které mu právní úprava přiznává. Spotřebitelské organizace by mu měly být nápomocny tím, že mu budou zpřístupňovat informace o právní úpravě spotřebitelských smluvních vztahů i při uplatňování jeho oprávněných požadavků v každodenním životě. Tato publikace chce být součástí takových snah.

II. Principy nákupu a prodeje

V dnešní společnosti je občan - spotřebitel vystaven prakticky průběžně potřebě uzavírat smluvní vztahy. Zřejmě je tomu od „nepaměti“: V okamžiku, kdy provedl člověk první výměnný obchod, je prodej a nákup nedílnou součástí jeho života, se všemi výhodami i strastmi, které to provází. O to je překvapivější, že zůstáváme nepoučení, mnohdy ani nevíme, že smluvní vztah uzavíráme, náležitostem smlouvy nevěnujeme odpovídající pozornost.

Spotřebitelské smlouvy

Spotřebitelskými smlouvami jsou smlouva kupní, smlouva o dílo, případně jiné smlouvy upravené v části osmé občanského zákoníku, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel (§ 52 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník). **Dodavatelem** je v tomto vztahu osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. **Spotřebitelem** je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti.

Prodejem se rozumí uzavření smlouvy, při němž dochází k nabytí vlastnického práva kupujícím k prodávané věci. Prodejce se zavazuje odevzdat zákazníkovi do vlastnictví, podle jeho výběru, zboží určené k prodeji a zákazník má povinnost zboží zaplatit a převzít. Je však na něm, na zákazníkovi, jaké zboží si vybere.

Existuje více rozlišení druhů prodeje, podle různých hledisek. Dle druhu uzavírané spotřebitelské smlouvy (kupní smlouva, či smlouva o dílo), dle místa (prodej v provozovně či mimo pro-

vozdovnu), dle způsobu placení (hotově, na úvěr, na splátky, aj. Realizace různých druhů nákupu přináší své výhody i svá rizika. Pokud se o ně spotřebitel začne zajímat, až když se dostává do problémů (reklamace vadného zboží, nedodání výrobku nebo služby, podmínky splácení atd.), může být pozdě, neboť díky své neznalosti mohl opomenout nějaký krok či opatření, kterým riziko mohl alespoň částečně eliminovat. Na tuto problematiku se zaměřují specializované publikace SČS (www.regio.cz/spotrebitel), v dalším proto jen velmi stručně:

Kupní smlouva

Při každém i drobném nákupu zboží spotřebitel uzavírá kupní smlouvu. Z kupní smlouvy vznikne prodávajícímu povinnost předmět koupě kupujícímu odevzdat a kupujícímu povinnost předmět koupě převzít a zaplatit za něj prodávajícímu dohodnutou cenu.

Pro formu této smlouvy nejsou předepsány žádné náležitosti, tedy lze ji uzavřít jakýmkoliv způsobem. Při běžných nákupech jsou převážně jsou uzavírány ústně nebo spíše „mlčky“.

Z kupní smlouvy vznikne prodávajícímu povinnost předmět koupě kupujícímu odevzdat a kupujícímu povinnost předmět koupě převzít a zaplatit za něj prodávajícímu dohodnutou cenu.

Způsob placení (splatnost)

Dle způsobu placení rozlišujeme druhy prodeje s platbou za hotové, na úvěr či na splátky. Pro spotřebitele jsou podmínky splatnosti samozřejmě důležité.

Prodej za hotové

je nicméně dosud nejrozšířenějším druhem prodeje. Spotřebitel jako kupující platí cenu buď přímo při uzavírání smlouvy o prodeji nebo bezprostředně po jejím uzavření, tj. zaplacení ceny je podmínkou vzniku smlouvy (např. samoobsluha), nebo je plněním povinnosti z již uzavřené smlouvy (pultový prodej). Prodejem za hotové je i prodej, kdy se neuzívá peněz jako zákonného platidla, ale jejich funkci plní různé jiné prostředky, zejména šeky (sporožirové šeky, kreditní karty, šeky peněžních ústavů u prodeje na půjčku ap.).

Prodejem za hotové je i prodej na dobírku, při němž si kupující zboží vybere přímo v prodejně nebo objedná podle katalogu a zboží je podnikatelským subjektem zasláno poštou.

Při prodeji na úvěr

se cena stane splatnou až po uplynutí určité doby od uzavření smlouvy. Celý tento způsob prodeje se odvíjí od zákona o spotřebitelském úvěru (podrobně viz dále).

Při prodeji na splátky

se prodejce s kupujícím dohodne na výši splátek a době jejich splatnosti. Dohodnout lze i tzv. ztrátu výhody splátek. Znamená to, že při nesplnění některé splátky může dodavatel žádat zaplacení ceny nebo jejího zbytku najednou.

III. Půjčky a spotřebitelské úvěry

Využívání (finančních) půjček spotřebitelských úvěrů a hypotečních úvěrů apod. je běžnou součástí „konzumní“ moderní společnosti. Orientace a právní povědomí spotřebitelů je však mnohdy velmi slabé. Následující stránky mají tento handicap slabší smluvní strany alespoň částečně vyrovnat.

Půjčky podle občanského zákoníku

Smlouva o půjčce

Smlouva o půjčce je jedním z typů smluv upravených v osmé části občanském zákoníku v ustanoveních §§ 657 a 658 občanského zákoníku. Těmito dvěma zákonnými ustanoveními se řídí právní vztahy mezi věřitelem, který přenechal dlužníkovi peníze, a dlužníkem, který takové peníze přijme a zaváže se je dlužníkovi po uplynutí dohodnuté doby vrátit (dále jen půjčka).

Pokud půjčka splňuje současně podmínky spotřebitelského úvěru stanovené v zákoně o spotřebitelském úvěru (plná citace zákona viz část I, Úvod, spotřebitelský úvěr podrobněji – viz další kapitola), pak se právní vztahy mezi věřitelem a dlužníkem řídí kromě výše uvedených ustanovení smlouvy o půjčce obsažených v občanském zákoníku rovněž ustanoveními zákona o spotřebitelských úvěrech. Půjčka se v tom případě nazývá spotřebitelským úvěrem, dlužník se nazývá spotřebitelem.

Zákon o spotřebitelském úvěru ovšem nedopadá na všechny případy, kdy věřitel poskytuje dlužníkovi finanční prostředky, nýbrž pouze na konkrétní případy, které zákon výslovně uvádí. Mimo dosah zákona zůstává široká oblast peněžního styku, na níž se zákon o spotřebitelských úvěrech nevztahuje, a která se tedy i nadále řídí obecnými ustanoveními občanského zákoníku.

Zákon o spotřebitelských úvěrech se **nevztahuje** na tyto druhy půjček:

- půjčku, jejíž poskytnutí není předmětem obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti věřitele,
- půjčku, kterou dlužník přijímá v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti a ve prospěch takové činnosti,
- půjčku poskytnutou bez úroku či jakékoliv úplaty,
- půjčka na koupi, výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti,
- smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na částky nižší než 5 000 Kč nebo vyšší než 800 000 Kč; je-li uzavřeno více smluv, ve kterých se sjednává spotřebitelský úvěr za stejným účelem, považuje se pro tyto účely za jediný spotřebitelský úvěr souhrn všech těchto smluv,
- spotřebitelský úvěr, jehož splatnost nepřesahuje 3 měsíce nebo je splatný nejvýše ve 4 splátkách ve lhůtě nepřesahující 12 měsíců.

Jaké náležitosti musí obsahovat smlouva o půjčce

Kromě obecných náležitostí všech právních úkonů nestanoví občanský zákoník žádné speciální požadavky na smlouvu o půjčce. Na rozdíl od smlouvy o spotřebitelském úvěru, která musí být ze zákona písemná, jinak je neplatná, smlouva o půjčce může být uzavřena ústně i toliko konkludentně, nebo-li mlčky. I přesto je nutné doporučit všem, kteří poskytují nebo přijímají peněžitou půjčku, aby smlouvu o půjčce uzavřeli písemně a velmi přesně a podrobně v ní uvedli vše, na čem se spolu dohodli. Především pak výši půjčky, výši úroku z půjčky a dobu její splatnosti.

Co je to půjčka

Půjčkou jsou míněny všechny případy, kdy jedna strana smluvního vztahu (věřitel) půjčí na dobu určitou druhé smluvní straně (dlužníkovi) věci určené podle druhu. Věcmi určenými podle druhu jsou všechny věci, které nejsou specifikovány svými individuálními vlastnostmi, nýbrž pouze svým druhem a počtem, mírou nebo váhou. Těmito věcmi jsou právě nejčastěji peníze. Půjčené peníze přecházejí z vlastnictví věřitele do vlastnictví dlužníka s tím, že po uplynutí dohodnuté doby je dlužník povinen je vrátit. Nemusi však vracet ty samé vypůjčené věci (v případě peněz ty samé mince či bankovky), nýbrž tu samou hodnotu vypůjčených peněz. V případě ostatních věci to samé množství či váhu téhož druhu věcí.

Úrok z půjčky

Půjčení peněz lze dohodnout jak bezúročně, tak s úroky. V případě bezúročně půjčky je dlužník povinen vrátit věřiteli pouze přesně stejné množství peněz, jaké si půjčil. Nemusi již platit nic více. V případě půjčky s úrokem musí dlužník vrátit to, co si od věřitele půjčil, ale navíc i dohodnutý úrok. Úrok je vlastně odměna věřiteli za to, že svoje peníze dlužníkovi poskytl a že je mohl dlužník užívat jako svoje. Při peněžité půjčce se úroky sjednávají nejčastěji určitým procentem počítaným z půjčených peněz za stanovenou dobu (den, měsíc či rok). Úroky z půjčky je třeba odlišit od úroků z prodlení (viz dále).

Vrácení půjčky

Doba, do kdy je dlužník povinen věřiteli půjčku vrátit, není žádným právním předpisem stanovena. Závisí pouze na dohodě mezi dlužníkem a věřitelem. Přichází tak v úvahu jak půjčka na pouhých několik hodin či dní, tak půjčka na dlouhou řadu let. Vždy záleží na tom, jak se dlužník s věřitelem dohodne a jak tuto dobu určí.

Pokud se dlužník s věřitelem nedohodl, na jak dlouho má dlužník peníze půjčeny a kdy je povinen je věřiteli vrátit, musí je vrátit prvního dne poté, kdy byl věřitelem o vrácení půjčky požádán (§ 563 občanského zákoníku).

Věřitel s dlužníkem se mohou dohodnout, že dlužník vrátí půjčku "až bude moci" nebo je vrácení půjčky dohodnuto jiným způsobem tak, že závisí pouze na dlužníkovi. V tomto případě, pokud dlužník peníze nevrací a věřitel by je již chtěl vrátit, určí dobu splatnosti půjčky soud

podle okolností případu tak, aby to bylo v souladu s dobrými mravy. Návrh (žalobu) k soudu musí podat věřitel.

Pokud dlužník nevrátí půjčku ve stanoveném termínu, dostává se do tzv. prodlení a vedle dosavadních povinností vrátit věřiteli půjčku a zaplatit mu případně dohodnutý úrok mu vzniká i povinnost zaplatit věřiteli úrok z prodlení (viz dále). To však neplatí, jestliže věřitel včas a řádně nabídnuté plnění od dlužníka nepřijme nebo mu neposkytne součinnost potřebnou k vrácení půjčky.

Vrácení půjčky ve splátkách

Věřitel se může s dlužníkem dohodnout na vrácení půjčky jednorázově, ale i na vrácení půjčky postupně, tedy ve splátkách. Ani termíny, ani výše či počet splátek nejsou zákonem předepsány a záleží výhradně na dohodě těchto dvou smluvních stran. Smlouva by však měla vždy obsahovat přesnou výši splátky (každá splátka přitom může mít jinou výši) a přesný termín, do kdy má být ta která splátka zaplacená.

Vrácení půjčky ve splátkách je určitou výhodou pro dlužníka. Součástí podmínek vrácení půjčky ve splátkách může být i dohoda, že v případě nezaplacení jedné splátky je věřitel oprávněn požadovat zaplacení celého dluhu najednou (tzv. ztráta výhody splátek). Tedy výhodou splátek dlužníkovi odejmout a umožnit věřiteli vymáhání celé celého zbytku dluhu. Pokud k takové situaci dojde, záleží na věřiteli, zda svého práva využije či nikoliv. Věřitel může své právo uplatnit nejpozději do splatnosti nejbližší příští splátky. Pokud jej neuplatní a dlužník již dále řádně splácí, nemůže věřitel požadovat vrácení celé půjčky najednou, ale dále musí přijímat dohodnuté splátky.

Předčasné vrácení půjčky

Pokud to neodporuje dohodě uzavřené s věřitelem, je dlužník oprávněn vrátit půjčku ještě před dohodnutým termínem. Stejně tak je oprávněn zaplatit jednotlivou splátkou více, než kolik bylo dohodnuto. Věřitel je povinen takové předčasné plnění od dlužníka přijmout.

Potvrzení o vrácení půjčky

Pokud si to dlužník přeje, je věřitel povinen vydat mu písemné potvrzení o tom, že dluh byl zcela nebo zčásti (dosavadními splátkami) splněn, a to ihned (z ruky do ruky) při vrácení půjčky. Takové potvrzení je pro dlužníka nezbytné, neboť do budoucna prokazuje, že svoji půjčku či její část věřiteli vrátil. Předejde se tak možnému dvojímu vymáhání vrácení půjčky ze strany nepoctivého věřitele. Pokud by věřitel takové potvrzení odmítal dlužníkovi vydat, má dlužník právo odepřít vrácení půjčky či její části a nedostává se do případného prodlení. V tom případě by měl dlužník vrátit půjčku prostřednictvím bankovního ústavu či pošty, neboť jen tak bude mít potřebný doklad o vrácení, pokud mu jej věřitel odmítá vydat.

Úroky z prodlení

Úroky z prodlení jsou jistým druhem postihu dlužníka v případě, že nevrátí věřiteli půjčku ve stanoveném termínu. Výše úroků z prodlení je na základě § 517 Občanského zákoníku stanovena nařízením vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku. Výše úroků z prodlení činí dvojnásobek diskontní sazby, stanovené Českou národní bankou a platné k prvnímu dni prodlení s vrácením půjčky. Výši diskontní sazby České národní banky, a to nejen její aktuální výši, ale i výši již od roku 1993, můžete najít na adrese <http://www.cnb.cz/d.php#d4>.

Lichva

Někteří věřitelé požadují po dlužnících úroky z půjček, které několikanásobně překračují obvyklou výši úroků požadovanou českými bankami i většinou dalších soukromých subjektů poskytujících půjčky. Pokud takto vysoký úrok požaduje věřitel zneužívá tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti nebo rozrušení dlužníka, dopouští se trestného činu lichvy podle § 253 trestního zákona a hrozí mu až pět let odnětí svobody. Dohoda o takto vysokých úrocích by pak byla neplatná pro rozpor s dobrými mravy a dlužník by nebyl povinen je platit. To by však nic neměnilo na povinnosti vrátit půjčku.

Zajištění vrácení půjčky

Zajištěním vrácení půjčky jsou míněna smluvně upravená práva věřitele a povinnosti dlužníka pro případ, že by půjčka nebyla vrácena řádně a včas. Ve své podstatě jde o smluvní úpravu, která umožňuje věřiteli dosáhnout v tomto případě rychlejšího a co nejvyššího (nejlépe úplného) uspokojení pohledávky věřitele: vrácení půjčky, úroků z půjčky, úroků z prodlení, smluvní pokuty apod.

Nejčastějšími způsoby zajištění peněžité pohledávky věřitele jsou:

- smluvní pokuta
- ručení
- dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů
- zástavní smlouva
- zajištění závazku převodem práva
- zajištění závazku postoupením pohledávky
- uznání dluhu
- vystavení směnky

Žádné z uvedených zajištění nevzniká samo o sobě, tedy pouze na základě zákona. K jeho vzniku je takřka vždy třeba písemné smlouvy mezi věřitelem a dlužníkem. Smlouva upraví jak to, který ze zajišťovacích instrumentů byl stranami pro konkrétní případ dohodnut, tak jeho podmínky. Zajištění závazků je třeba věnovat pozornost, a to jak ze strany věřitele, neboť mnohdy pouze v důsledku dobrého zajištění získá věřitel zpět půjčku od nepoctivého dlužníka, tak ze

strany dlužníka, neboť důslednou realizací práv věřitele plynoucích mu ze zajištění může být dlužník překvapen a mnohdy citelně dotčen na svém majetku či právu s ním nakládat.

Podrobný popis jednotlivých způsobů zajištění by přesahoval rámec této publikace. V případě uzavírání smlouvy o půjčce, která bude zajišťována některým z výše uvedených způsobů, je však nezbytné seznámit se s právy a povinnostmi, která jsou s jednotlivými zajišťovacími instrumenty spojena.

(Pozn.: Zpracování kapitoly Půjčky podle občanského zákoníku zajišťovala Advokátní komora ČR; zpracoval JUDr. Petr Toman, člen Advokátní komory.)

Spotřebitelský úvěr

Jak zmíněno v předcházející kapitole, na některé finanční půjčky se kromě občanského zákoníka vztahuje zvláštní zákon – zákon o spotřebitelském úvěru (plná citace viz část I, Úvod). Cílem této právní úpravy je vytvoření jednotných a průhledných pravidel pro realizaci spotřebitelského úvěru, které povedou k vyloučení aplikace nepřiměřených podmínek při sjednávání spotřebitelského úvěru a vytvoření takového právního prostředí, které bude shodné s prostředím společného evropského trhu. Jedná se o stanovení jen některých podmínek spotřebitelského úvěru, a zákon tedy nelze – bohužel – aplikovat na uzavírání kteréhokoliv úvěru či půjčky. Může být proto výhodné pro spotřebitele, aby vyhledával takové formy úvěru, které jsou pokryty tímto zákonem.

Ten má totiž vyloučit aplikace nepřiměřených a zneužívajících prvků spotřebitelského úvěru vůči spotřebiteli a v prostředí soutěže mezi podnikateli stanovit závazná a rovná kritéria v této oblasti podnikání. V případech nepodléhajících tomuto zákonu nemusí mít spotřebitel takovou právní ochranu k dispozici. To, ale neznamená, že taková smlouva není v souladu s právním řádem ČR. Půjčka musí v každém případě být v souladu s ustanoveními občanského zákoníku. Podmínky spotřebitelského úvěru však mohou spotřebiteli zajistit vyšší ochranu. Spotřebitel má však vždy pečlivě zvažovat nabízené podmínky ve smlouvě a dosah svých závazků.

Roční procentní sazba nákladů

Zákon o spotřebitelském úvěru zavádí ukazatele roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr (dále též RPSN), placených spotřebitelem. Tento údaj umožňuje spotřebitelům kvalifikované objektivní porovnání úrovně jednotlivých spotřebitelských úvěrů nabízených na trhu. RPSN je jeden z řady ekonomických ukazatelů, který vypovídá o úrovni platebních podmínek úvěru. Prostřednictvím RPSN lze posoudit výhodnost spotřebitelského úvěru. Vzhledem k tomu, že podoba vzorce vyžaduje, aby RPSN byla vypočtena metodou opakovaných aproximací, je nejhodnější k výpočtu použít počítačový program pro tento účel. Několik takových programů je k dispozici na stránkách www.coi.cz/Spotuver/uver.htm.

Základními vstupními parametry pro stanovení tohoto ukazatele je výše úvěru, údaj o termínu poskytnutí úvěru, informace o výši jednotlivých splátek, poplatků a případných dalších plateb a informace o lhůtě splatnosti těchto splátek, poplatků a případných dalších plateb.

Co je to spotřebitelský úvěr?

Zákon o spotřebitelském úvěru definuje (§ 2 a)) spotřebitelský úvěr jako „poskytnutí peněžních prostředků nebo odloženou platbu, například ve formě úvěru, půjčky nebo koupě najaté věci, za které je spotřebitel povinen platit.“. V dalších bodech zákon uvádí případy, které se za spotřebitelský úvěr nepovažují (§ 2 a) 1.-5.).

Působnost zákona - vztahuje se na všechny spotřebitelské úvěry? Popřípadě, na jaké případy se zákon nevztahuje?

Jak bylo zmíněno, zákon o spotřebitelském úvěru uvádí (§ 1, (1)), že „(1)... stanoví některé podmínky smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr“, tedy nevztahuje se na všechny případy úvěrů a půjček, a rozvádí dále (§ 1, (2)) konkrétní příklady, na něž se nevztahuje, totiž na:

- a) smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na koupi, výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti,
- b) nájemní smlouvu, která po uplynutí určité doby nezaručuje převod vlastnického práva nebo práva obsahově obdobného vlastnickému právu,
- c) půjčku poskytnutou bez úroku nebo jakékoli úplaty,
- d) spotřebitelský úvěr na průběžné poskytování služeb, za které spotřebitel může platit v průběhu jejich poskytování formou splátek,
- e) smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na částky nižší než 5 000 Kč nebo vyšší než 800 000 Kč; je-li uzavřeno více smluv, ve kterých se sjednává spotřebitelský úvěr za stejným účelem, považuje se pro tyto účely za jediný spotřebitelský úvěr souhrn všech těchto smluv,
- f) spotřebitelský úvěr, jehož splatnost nepřesahuje 3 měsíce nebo je splatný nejvýše ve 4 splátkách ve lhůtě nepřesahující 12 měsíců.

Z působnosti zákona jsou tedy vyjmuty některé druhy úvěrů, v zákoně vyjmenované. Navíc některé produkty poskytovatelů služeb spotřebitelských úvěrů zřejmě nespádají do působnosti zákona z důvodu, že pro ně de facto nelze spočítat ukazatel RPSN. Takto se údajně jedná např. o revolvingové úvěry.

Další pojmy – kdo je spotřebitel, kdo věřitel?

Zákon o spotřebitelském úvěru uvádí (§ 2, b)), že „(b) spotřebitelem je fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti

a v jejíž prospěch je spotřebitelský úvěr sjednáván.“, tedy vychází z podobného principu jako zákon na ochranu spotřebitele, a dále (§ 2, c)), že „(c) věřitelem je fyzická nebo právnická osoba poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo sdružení takovýchto osob.“ Musí být zcela zřejmé, zda je uzavírán smluvní vztah o spotřebitelském úvěru, či se jedná o jiný případ (např. podnikatelský úvěr).

Roční procentní sazba nákladů; co je ukazatel RPSN? Je ukazatel RPSN totožný s ukazatelem roční úroková sazba (míra)?

Zákon o spotřebitelském úvěru uvádí (§2, d)), že „(d) roční procentní sazbou nákladů na spotřebitelský úvěr se rozumí procentní podíl z dlužné částky, který je spotřebitel povinen zaplatit věřiteli za období 1 roku.“

Roční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr (RPSN) je jeden z řady ekonomických ukazatelů, který vypovídá o úrovni platebních podmínek úvěru. Prostřednictvím RPSN lze posoudit výhodnost spotřebitelského úvěru. Povinnost informovat spotřebitele o výši tohoto ukazatele ukládá uvedený zákon. Vzorec pro výpočet RPSN je uveden v příloze tohoto zákona. Základními vstupními parametry pro stanovení tohoto ukazatele je výše úvěru, údaj o termínu poskytnutí úvěru, informace o výši jednotlivých splátek, poplatků a případných dalších plateb a informace o lhůtě splatnosti těchto splátek, poplatků a případných dalších plateb.

Ukazatel RPSN není totožný s ukazatelem roční úroková sazba (míra). Jedná se o dva naprosto odlišné ukazatele. Ukazatel RPSN je svou konstrukcí odlišný od ukazatele “roční úroková sazba (míra)”; ukazatel “roční úroková sazba (míra)” se vypočte na základě zcela odlišného vzorce než je vzorec pro výpočet ukazatele RPSN. Jednomu a témuž spotřebitelskému úvěru bude tedy příslušet určitá hodnota ukazatele RPSN a jiná hodnota “roční úrokové sazby (míry)”. Proto např. interpretace, že „RPSN je roční úroková sazba, do jejíhož výpočtu jsou zahrnuty další platby související s úvěrem“, je zavádějící naprosto chybná.

„Musí být do výpočtu RPSN vždy zahrnuty poplatky za vedení účtu? Musí být do výpočtu RPSN zahrnuty veškeré platby, které se jakýmkoli způsobem váží ke spotřebitelskému úvěru?“

Zákon o spotřebitelském úvěru ukládá povinnost zahrnout do výpočtu RPSN poplatky za vedení účtu pouze v tom případě, pokud jsou nepřiměřeně vysoké a spotřebitel nemá možnost volby způsobu placení. Zákon dále stanoví platby, které je třeba při výpočtu RPSN zohlednit a výčet plateb, které se do výpočtu RPSN nezahrnují. Platby, které je dle zákona třeba zahrnout do výpočtu RPSN nejsou zákonem stanoveny taxativně. Jedná se např. o

- ☞ poplatky vázící se k uzavření smlouvy (např. administrativní poplatky),
- ☞ poplatky vázící se k posouzení žádosti o úvěr,
- ☞ poplatky za přijetí platby spotřebitelského úvěru,

- ⇒ poplatky za převod peněžních prostředků a poplatky za vedení účtu, pokud jsou nepřiměřeně vysoké a spotřebitel nemá možnost volby způsobu placení,
- ⇒ platby za pojištění nebo záruku, pokud se bude jednat o pojištění nebo záruku, která má věřiteli zajistit splacení úvěru v případě smrti spotřebitele, jeho invalidity, pracovní neschopnosti nebo nezaměstnanosti,
- ⇒ odkupní cenu předmětu leasingu (kupní cena hrazená leasingovým nájemcem leasingovému pronajímateli, po jejíž úhradě se leasingový nájemce stává vlastníkem předmětu leasingu), a další.

A jaké jsou podmínky pro uvádění RPSN?

Zákon o spotřebitelském úvěru uvádí (§ 3), že (parafrázováno), „RPSN, nebo příklad jejího výpočtu, musí být součástí

- jakékoliv nabídky spotřebitelského úvěru nebo zprostředkování smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr,
- reklamy nebo nabídky zboží nebo služby obsahující úrokovou sazbu nebo
- jakýchkoliv údajů týkajících se nákladů na úvěr.“

Pro úsporu místa zde neopisujeme vzorec pro výpočet RPSN, který je uveden v příloze zákona o spotřebitelském úvěru. Odkazujeme alespoň na stránky www.coi.cz/Spotuver/uver.htm, kde jsou k dispozici i programy pro výpočet.

Pouze taková reklama, která obsahuje úrokovou sazbu (např. roční, měsíční, týdenní atd.) nebo jakékoli údaje týkající se nákladů na úvěr, musí obsahovat RPSN nebo příklad jejího výpočtu (zákon pokládá obě varianty, tj. uvedení RPSN nebo příklad jejího výpočtu za zcela rovnocenné). Reklama takového typu spotřebitelského úvěru, pro který nelze stanovit RPSN, nemusí (ani nemůže) RPSN ani příklad jejího výpočtu obsahovat, a to ani v případě, že její součástí je úroková sazba nebo údaje o nákladech na spotřebitelský úvěr.

Lze v průběhu roku RPSN měnit?

Zákon o spotřebitelském úvěru uvádí (§ 5), že „(1) v případě, kdy smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, umožňuje změnu roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr nebo změnu výše plateb s úvěrem souvisejících, které v době výpočtu nebyly vyčíslitelné, je nutno při výpočtu vycházet z předpokladu, že úrok a ostatní platby zůstávají neměnné a budou platit do konce platnosti smlouvy, na jejímž základě byl spotřebitelský úvěr sjednán.“

Stanoví zákon o spotřebitelském úvěru nějaký maximální limit hodnoty RPSN?

Nikoliv. Zákon ukládá povinnost vypočítat RPSN dle vzorce uvedeného v příloze zákona o spotřebitelském úvěru a tuto hodnotu uvést ve smlouvě nebo v reklamě. Konkrétní hodnota RPSN musí odpovídat konkrétním platebním podmínkám, které si ujednal věřitel a spotřebitel (nebo

kteří nabízí věřitel spotřebiteli). Ujednání o platebních podmínkách je soukromoprávní záležitostí věřitele a spotřebitele, maximální výše proto není nijak stanovena.

Jaké další ukazatele kromě RPSN jsou nejčastěji užívány pro posouzení výhodnosti či nevýhodnosti úvěru?

Vedle RPSN je nejčastěji užíván ukazatel "úroková sazba", a to na roční, měsíční nebo týdenní bázi (sporadicky je možno setkat se i s "úrokovou sazbou" stanovenou na pololetní, čtvrtletní či denní bázi). Někdy bývá platební úroveň úvěru vyjádřena koeficientem navýšení. Zákon o spotřebitelském úvěru neukládá povinnost uvádět ve smlouvě či v reklamě tyto ukazatele, jejich užití závisí pouze na rozhodnutí věřitele, případně jiných zúčastněných osob.

Jaké jsou výhody ukazatele RPSN oproti ukazateli úroková sazba?

Existují dvě hlavní výhody:

- Při výpočtu RPSN se zohlední nejen platba jistiny a úroků, ale rovněž platby některých dalších nákladů, které stanoví zákon o spotřebitelském úvěru (podrobný rozbor můžete najít na adrese <http://www.coi.cz/Spotuver/pozn.>).
- Jednotnost - ukazatel procentní sazba nákladů (RPSN) jsou všichni věřitelé povinni uvádět na roční bázi, což usnadní orientaci spotřebitelů. (V případě ukazatele "úroková sazba" se lze setkat s úrokovou sazbou počítanou na různé bázi (roční, měsíční, týdenní, atd.), což některým spotřebitelům může ztěžovat orientaci v nabídce úvěrů.)

Náležitosti smlouvy o spotřebitelském úvěru

Nabízí Vám věřitel uzavření smlouvy ústně?

Na rozdíl od výše diskutovaných druhů spotřebitelských smluv nemůže být se sjednáván spotřebitelský úvěr ústně či dokonce mlčky.

Zákon o spotřebitelském úvěru uvádí (§ 4), že „(1) Smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, musí být uzavřena písemně. Jedno vyhotovení smlouvy musí obdržet spotřebitel.“

A podstata této kapitoly: co musí být ve smlouvě obsaženo?

Zákon o spotřebitelském úvěru dále uvádí (§ 4, 2)), že „(2) smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, musí obsahovat také:

- a) stanovení roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr způsobem uvedeným v příloze zákona,
- b) stanovení podmínek, za kterých může být roční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr upravena a které nesmí být závislé pouze na vůli věřitele,
- c) stanovení maximální výše spotřebitelského úvěru, stanovení výše jednotlivých splátek, jejich počtu a přesného časového rozvržení,

- d) stanovení jednotlivých plateb, včetně těch, které nejsou spotřebitelským úvěrem a jsou uvedeny v § 2 písm. a) bodech 1 až 5, budou-li placeny spolu se spotřebitelským úvěrem; pokud jednotlivé platby nelze přesně stanovit, musí být uveden způsob jejich výpočtu,
- e) závazek věřitele informovat spotřebitele v průběhu plnění smlouvy o všech změnách roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr,
- f) u smluv, ve kterých se sjednává koupě najaté věci, vyšší spotřebitelského úvěru,
- g) ustanovení o právu na splacení spotřebitelského úvěru před stanovenou lhůtou (§ 11),
- h) podmínky, za kterých lze předčasně ukončit smluvní vztah,
- i) způsob placení.

Musí každá smlouva o spotřebitelském úvěru obsahovat RPSN?

Nikoliv. Pro určité typy spotřebitelského úvěru uzavírané za určitých okolností nelze stanovit RPSN. Jde například o situace, kdy nejsou předem známy výše a termíny budoucích půjček a splátek. Zákon na tyto případy pamatuje. V těchto případech smlouva nemusí (ani nemůže) obsahovat RPSN. (RPSN lze vypočítat pouze v tom případě, pokud jsou k dispozici veškeré nezbytné výchozí údaje pro její výpočet.)

Musí smlouva o spotřebitelském úvěru obsahovat navýšení, popřípadě součet všech splátek a případných dalších plateb, které je spotřebitel povinen na základě této smlouvy uhradit?

Nikoliv, zákon o spotřebitelském úvěru takovou povinnost neukládá. K porovnání slouží mnohokrát zde zmiňovaný ukazatel RPSN.

Mobu jako spotřebitel (dlužník) profitovat na tom, že smlouva, kterou jsem uzavřel, neobsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti? Jaký postih plyne pro věřitele z toho, že smlouva sjednávající spotřebitelský úvěr neobsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti?

V případě, že smlouva sjednávající spotřebitelský úvěr nebude splňovat určité náležitosti stanovené výše uvedeným zákonem a spotřebitel se rozhodne tuto skutečnost uplatnit u věřitele, bude spotřebitelský úvěr nadále považován za úvěr úročený diskontní sazbou České národní banky (platnou v době uzavření smlouvy). Diskontní sazba České národní banky bývá obvykle ze všech úrokových sazeb z úvěrů nejnižší. Vedle toho se stanou neplatnými ujednání o jiných platbách spotřebitelského úvěru. Toto ustanovení zákona představuje pro věřitele určitou formu postihu, na druhé straně dává spotřebiteli možnost těžit určitou finanční výhodu v důsledku pochybení věřitele (až na výjimky bývá úroková sazba úvěru vyšší než diskontní sazba ČNB, tj. v praxi dochází ke snížení úvěrových splátek). Aktuální vyšší diskontní sazby ČNB můžete najít na adrese http://www.cnb.cz/faq_o4.php.

Je právní nárok na splacení úvěru před stanovenou dobou?

Je pravda, že v případě předčasného splacení spotřebitelského úvěru nemá věřitel právo požadovat na spotřebiteli žádné vyrovnání za předčasné splacení?

Zákon o spotřebitelském úvěru k tomu uvádí (§ 11)), že „spotřebitel je oprávněn splatit spotřebitelský úvěr před dobou stanovenou ve smlouvě. V takovém případě má spotřebitel nárok na snížení plateb ze spotřebitelským úvěrem souvisejících o takovou částku, aby splacením spotřebitelského úvěru před dobou splatnosti nezískal žádný z účastníků smlouvy o spotřebitelském úvěru nepřiměřený prospěch na úkor ostatních účastníků.“

Zákon o spotřebitelském úvěru tedy deklaruje spotřebiteli právo na předčasné splacení úvěru, včetně nároku spotřebitele na snížení plateb se spotřebitelským úvěrem souvisejících o takovou částku, aby splacením spotřebitelského úvěru před dobou splatnosti nezískal žádný z účastníků smlouvy o spotřebitelského úvěru nepřiměřený prospěch na úkor ostatních účastníků.

Účinnost zákona: Vztahuje se zákon o spotřebitelském úvěru i na smlouvy uzavřené před 1. 1. 2002?

Nikoliv. Právní vztahy vzniklé přede dnem 1. 1. 2002 (tj. přede dnem nabytí účinnosti zákona) nepodléhají režimu zákona o spotřebitelském úvěru.

Dozor: Kam se mohu obrátit v případě, že mám pochybnosti o tom, zda smlouva sjednávající spotřebitelský úvěr obsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti?

a podobně - kam se mohu obrátit v případě, že mám pochybnosti o tom, zda reklama či nabídka spotřebitelského úvěru je v souladu se zákonem o spotřebitelském úvěru?

První kontakt a radu jistě nabídne kterékoliv spotřebitelské sdružení (např. SČS – www.regio.cz/spotrebitel). Nicméně, dozorovým orgánem pro tyto případy je Česká obchodní inspekce (ČOI), na níž se s důvěrou obraťte. Řadu informací naleznete na jejích internetových stránkách, z nichž byly čerpany odpovědi i pro tuto publikaci.

Těžiště dozoru ČOI spočívá v kontrole náležitostí smluv sjednávajících spotřebitelský úvěr (§ 4 a § 5 zák. č. 321/2001 Sb.) a v kontrole reklamy spotřebitelského úvěru (§ 3 zák. č. 321/2001 Sb.). Za nedodržení podmínek stanovených výše uvedeným zákonem může Česká obchodní inspekce uložit pokutu až do výše 1 mil. Kč (za opakované porušení povinností v průběhu jednoho roku ode dne poslední kontroly lze uložit pokutu až do výše 2 mil. Kč).

Dalším důsledkem porušení může být pro věřitele povinnost snížit odpovídajícím způsobem splátky (a neinkasovat případné další platby) - viz výše.

Stavební půjčky

Kdo četl předcházející část důsledně, neuniklo mu, že se zákon o spotřebitelském úvěru se nevztahuje na „hypoteční úvěry“. Protože smlouvy o dílo ve vztahu ke službám ve stavebnictví byly v rámci této publikace zdůrazněny jako prioritní, bylo by nepatřičné opominout tak zásadní oblast půjček, kterou hypotéky jsou.

I na smlouvy na hypotéky se totiž vztahují evropská pravidla, byť tentokrát nejsou zavedena formou směrnice, nýbrž doporučení¹. Členské státy je tedy nemusí provést formou zákona, jako tomu bylo v předcházejícím případě. To neznamená, že se uplatnit nemají a nemusí. Komise bude kontrolovat soulad s tímto doporučením a posuzovat jeho účinnost. Nicméně, vymahatelnost takového předpisu je daleko menší, než v případě směrnic či nařízení.

Co je to stavební půjčka?

Stavební půjčka je úvěr poskytovaný spotřebiteli za účelem koupě nebo přeměny soukromého nemovitého majetku, který vlastní nebo chce získat, zajišťovaný buď hypotékou na nemovitý majetek nebo zárukou běžně v členském státě pro tento účel používanou.

Lze uzavírat hypotéční úvěry „přes hranice“?

Právě vybudování jednotného trhu finančních služeb, v rámci kterých je spotřebitelům nabízen vysoký stupeň ochrany, je prioritou EU. Podpis smlouvy o stavební půjčce je často nejdůležitějším finančním závazkem, který spotřebitel uzavírá. Stavební půjčky jsou oblastí finančních služeb, u kterých by mohl mít spotřebitel prospěch z přeshraničních aktivit za předpokladu, že budou platit adekvátní ochranná opatření. Právě proto Evropská komise vydala pravidla formou citovaného doporučení. Zkušenost ukáže, zda bude potřeba je uplatnit formou zákonných předpisů v členských státech. Znalost těchto pravidel spotřebiteli však umožní jejich důsledné vymáhání v praxi.

Jaké jsou povinnosti půjčovatele při uzavírání smlouvy o stavební půjčce?

Je třeba hlasitě zdůraznit, že pravidla dle citovaného doporučení neukládají náležitosti smlouvy, ale souhrn informací, které má půjčovatel během přípravy smlouvy klientovi poskytnout. Na základě těchto informací je spotřebiteli umožněno učinit konečné rozhodnutí o přijetí nabídky úvěru. Výčet těchto informací uvádíme dále.

Půjčovatel má navíc podat spotřebiteli informace obsahující název, adresu a telefonní číslo oprávněného orgánu, na který se může spotřebitel obrátit v případě potíží při aplikaci Kodexu poskytování předšmluvních informací o stavebních půjčkách.

Co je třeba vědět při sjednávání hypotéky?

Jaké jsou všeobecné informace, které má půjčovatel při uzavírání smlouvy o stavební půjčce poskytnout?

Evropská pravidla vyžadují, aby poskytovatel „hypotéčního úvěru“ sdělil následující informace podávané ve stejné úpravě jako uvedeno:

A. Půjčovatel

1. Identifikace a adresa půjčovatele.
2. Popřípadě identifikace a adresa zprostředkovatele.

B. Stavební půjčka

1. Účely, ke kterým může být půjčka použita.
2. Forma záruky.
3. Popis typu poskytované stavební půjčky s krátkým popisem rozdílů mezi fixní a proměnnou úrokovou mírou produktů, včetně popisu příslušných důsledků pro spotřebitele.
4. Typ úrokové míry – fixní, proměnná, nebo jejich kombinace.
5. Údaje o nákladech, které jsou pro typickou stavební půjčku obvyklé.
6. Seznam příslušných nákladových položek jako jsou administrativní náklady, pojištění, náklady za právní služby, náklady za zprostředkování.
7. Různé alternativy splacení úvěru půjčovateli (zahrnující počet, frekvenci, popř. částku zaplacená v rámci splátek).
8. Údaj o tom, zda je dřívější zaplacení splátek možné (pokud je to v podmínkách).
9. Údaj o tom, zda je nezbytné zhodnocení majetku a pokud ano, kdo má nést příslušné náklady.
10. Všeobecné informace o daňovém profilu úroků ze stavebních půjček nebo o běžných veřejných dotacích, nebo informace o tom, kde je dále možno se poradit.
11. Popřípadě lhůta pro splacení půjčky.
12. Potvrzení, že příslušná instituce podepsala Kodex a dále údaj o tom, že kopie Kodexu je v instituci dostupná.

Na co si mám jako spotřebitel dát pozor v „popisu produktu“ ve smlouvě?

V této sekci má být poskytnut stručný, ale jasný popis produktu. Mělo by být zřejmé, zda se jedná o hypotéku na majetek nebo o jinou běžně používanou záruku. Mělo by být zřejmé, zda se u tohoto produktu jedná výhradně o úrokovanou stavební půjčku (tj., zda tato půjčka zahrnuje náklady spojené s umóřením dluhu zaplacením celkové částky na konci) nebo, zda se jedná o spláčení stavební půjčky (tj., zda tato půjčka zahrnuje částky na zaplacení úroku a kapitálu za dobu platnosti stavební půjčky). Mělo by být jasně uvedeno, jestliže podmínky stavební půjčky závisí na tom, že spotřebitel hradí určitou kapitálovou částku (obvykle vyjádřenou jako procento hodnoty domu). Pokud dodržování podmínek stavební půjčky garantuje třetí strana, mělo by to být jednoznačně uvedeno.

Co je „nominální úroková míra“?

V této části mají být poskytnuty informace o klíčových podmínkách poskytování stavebních půjček – úrokové míře. Popis má popřípadě zahrnovat podrobnosti o změnách úrokové míry, popř. včetně revizních lhůt, lhůt splatnosti a o příslušných ustanoveních (klausulích) o pokutách, o závazcích, o jejich krytí atd.

Popis by měl obsahovat:

- zda je proměnná úroková míra indexována (registrována) či nikoliv;
- zda se mají popř. uvádět podrobnosti o indexování (registraci).

Musí být součástí informací roční úroková míra pro finanční břemeno?

Roční úroková míra pro finanční břemeno (Annual Percentage Rate of Charge - APRC) se vyjadřuje v procentech podle vnitrostátních předpisů; tam, kde vnitrostátní číselné údaje pro APRC nejsou zakotveny v legislativě, má být použita ekvivalentní platná úroková míra.

Jaké údaje mají být poskytnuty v případě půjček poskytovaných výhradně na úrok?

V uvedené případě musí být poskytnuty následující údaje:

- velikost každé pravidelné splátky úroků,
- velikost každé pravidelné platby v rámci splátkového kalendáře.

Půjčovatel má poskytnout reálné nebo názorné údaje o velikosti pravidelných splátek úroků v závislosti na frekvenci splácení a velikost každé pravidelné platby v rámci splátkového kalendáře, v závislosti na frekvenci splácení.

V případě potřeby je třeba uvést varování že, že v rámci splátkového kalendáře nemusí být pokryta dlužná částka.

Jestliže půjčovatel uvádí splátkový kalendář a učinil jej součástí nabídky, pak je třeba jasně uvést, zda je tato nabídka součástí spotřebitelské smlouvy o tomto splátkovém kalendáři nebo nikoliv.

Jaké jsou případné dodatečné jednorázové náklady, které nejsou součástí splátek?

Tam, kde je velikost nákladů přímo nebo nepřímo řízena půjčovateli, má být poskytnut předběžný odhad nákladů.

Popřípadě by mělo být zřejmé, zda se mají náklady platit bez ohledu na výsledek realizace žádosti o stavební půjčku.

Takové náklady mohou např. zahrnovat:

- administrativní náklady,
- právní poplatky,
- zhodnocení vlastnictví.

Jestliže by nabídka byla závislá na přijetí uvedených služeb zprostředkovaných půjčovatelem na straně spotřebitele (pokud to vnitrostátní legislativa dovoluje), musí to být jasně uvedeno.

Musí být poskytnut seznam jednorázových nákladů, které budou spotřebitelem hrazeny v případě odstoupení od stavební půjčky.

Jaké jsou případné další dodatečné opakující se náklady?

Tento seznam má zahrnovat např.:

- pojištění proti nespáčení (nezaměstnanost/ úmrtí)
- protipožární pojištění,
- stavební a majetkové pojištění.

Jestliže by nabídka byla závislá na přijetí uvedených služeb zprostředkovaných půjčovatelem na straně spotřebitele (pokud to vnitrostátní legislativa dovoluje), musí to být jasně uvedeno.

Jaké informace mám obdržet ohledně předčasných splátek?

Půjčovatel má poskytnout údaje o:

- možnostech a termínech předčasných splátek,
- obsahující informace o jakýchkoliv uplatnitelných poplatcích.

Tam, kde není možné v tomto stadiu smluvně sjednat poplatky, by měly být poskytnuty informace o tom, že má být uhrazena suma postačující pro kompenzaci nákladů půjčovatele vzniklých při zkrácení transakce.

Názorná tabulka umořování dluhu: Aneb jak se vyznat v umořování dluhu

Od půjčovatel vyžadujte, aby Vám poskytnul „názornou souhrnnou tabulku umořování dluhu“:

Názorná tabulka umořování dluhu zahrnuje nejméně:

- měsíční nebo čtvrtletní splátky (pokud přicházejí v úvahu) pro první rok,
- doplněné ročními číselnými údaji pro celou dobu platnosti půjčky.

Tabulka má dále obsahovat číselné údaje o

- uhrazené kapitálové částce,
- úrokované částce,
- nezaplacené kapitálové částce,
- velikosti každé splácené částky,
- součet kapitálu a úroků.

Mělo by být jasně uvedeno, že tabulka je jenom názorná a, pokud je navrhovaná stavební půjčka zatížena proměnnou úrokovou mírou, měla by obsahovat příslušné varování.

Může půjčovatel podmiňovat poskytnutí výše uvedených údajů podepsáním smlouvy?

Nikoliv. Tyto informace musí poskytnout, aby se spotřebitel mohl svobodně rozhodnout, zda úvěr za daných podmínek přijme.

IV. Vymezení úlohy finančního arbitra při mimosoudním vyrovnávání sporů ve vybraných oblastech bankovní činnosti

Uvedení do problému

V zemích Evropské unie, ale i mimo ni, je **ochraně spotřebitele** v oblasti bankovníctví, chcete-li peněžnictví, **věnována velká pozornost**. Proč tomu tak je? Proč existuje ve vyspělém světě institut, který má chránit spotřebitele jako takového? A není to jen svět financí. Vždyť právě ochrana spotřebitele se nejdříve objevila mimo finančnictví a teprve později se objevovaly snahy o ochranu spotřebitele i v této oblasti.

Odpověď je celkem jednoduchá, aniž bychom si ji uvědomili. Totiž nákup jakékoliv služby, ať již koupě zboží v obchodě nebo koupě služby např. v cestovní kanceláři, natož v bance, je vždy nutno považovat za závazkový právní vztah, tedy smlouvu (v psané či nepsané formě), kdy na jedné straně vystupuje kupující (spotřebitel zboží nebo služeb), na straně druhé pak instituce (obchod, organizace služeb nebo jiná profesionální osoba), která službu nebo zboží prodává. Již z toho, co je uvedeno zřetelně vyplývá, že kupující – spotřebitel zboží či služby není ve většině případů profesionální osoba. Je to občan, spotřebitel, který v dobré víře nakupuje zboží nebo službu s tím, že celá operace proběhne tak, jak si představoval. Nutno říci, že tomu tak v řadě případů není. Stejná úvaha je použitelná také pro oblast peněžnictví, speciálně pro oblast bankovníctví. Z aplikace uvedené úvahy tedy také vyplývá, že i **klient banky**, který je spotřebitelem bankovních služeb, je **stranou neprofesionální**, stranou, která předpokládá, že službu, kterou si koupil, obdrží v nabízené kvalitě řádně a včas.

V nebankovní nebo nefinanční sféře jsme si již zvykli na to, že jsou zřizovány různé subjekty na ochranu spotřebitele, které vystupují jako taková „poslední instance“ pro občana-spotřebitele, kam se může obrátit s požadavkem na řešení svých problémů, když neuspěl např. při reklamaci zboží či služby přímo u poskytovatele těchto služeb.

Velmi obdobný přístup při řešení sporů v oblasti peněžnictví a zejména bankovníctví nebo vybraných bankovních činností přijaly země Evropské unie a některé další vyspělé země (např. Kanada, Nový Zéland, Austrálie, Botswana, JAR, Švýcarsko a další).

Česká republika před vstupem do Evropské unie

Vzhledem k tomu, že se Česká republika připravovala na vstup do Evropské unie jako její řádný člen, byla nucena v přípravném období provést řadu kroků, kterými by naplnila některé povinnosti, které ji ze členství vyplývaly. Jednou z povinností byla mj. **nutnost transformovat celou řadu právních předpisů** Evropské unie do svého právního řádu. Jednou ze směrnic, kterou

musela ČR integrovat do svého právního řádu, byla *Směrnice č. 97/5/ES a Rady o přeshraničních převodech (platbách)*. Článek 10 směrnice požaduje, aby členské státy zajistily existenci vhodných a účinných nápravných postupů pro řešení stížností klientů v oblasti upravené touto směrnicí. Totéž pak platí v oblasti elektronických platebních prostředků. Vychází se zde z myšlenky, že klasická soudní cesta není v mnoha případech efektivní, neboť zejména náklady sporu často převyšují spornou částku a složitost soudního sporu je pro klienta – spotřebitele odrazujícím prvkem. Překážkou se může jevit také zdlouhavost sporu. Směrnice po její aplikaci byla v podstatě publikována ve Sbírce zákonů jako zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (tzv. zákon o platebním styku).

A právě tento zákon předpokládá v části druhé a části třetí vznik zvláštního orgánu pro mimo-soudní urovnávání sporů, které mohou vzniknout mezi poskytovateli služeb a jejich klienty. Kdo jsou ti poskytovatelé služeb podle tohoto zvláštního zákona? Jedná se o banky a jiné převáděcí instituce a dále o vydavatele tzv. elektronických platebních prostředků², kterými mohou být také banky, ale i jiné osoby.

Česká republika se zhostila úkolu uvedeného v zákoně o platebním styku³ – vytvořit orgán pro řešení sporů tak, že vypracovala zvláštní zákon, který byl publikován pod číslem 229/2002 Sb., jako zákon o finančním arbitrovi. Tento zákon je legislativním naplněním tohoto právního předpokladu.

Předmět úpravy

Smyslem celé právní úpravy je vytvoření podmínek pro rozhodování sporů vymezených zákonem. Přestože zákon používá pojem „spor“, jedná se v podstatě o stížnost klienta – spotřebitele na vybrané bankovní služby. Řízení může být zahájeno jen na návrh klienta.

Kdo je a co řeší finanční arbitř?

Řízení upravené zákonem o finančním arbitrovi je určeno k řešení stížností klientů při **provádění převodů peněžních prostředků**, pokud částka převodu nepřevyšuje ke dni účinnosti příkazu k převodu 50 tis. EUR a dále spory, které vyplývají **mezi vydavatelem elektronických platebních prostředků a jejich držiteli**. Klient – spotřebitel bankovních služeb si tak stěžuje na instituci, která je oprávněna provádět převody ve smyslu zákona o platebním styku nebo na vydavatele elektronických platebních prostředků.

Tyto spory mezi klientem – spotřebitelem a institucí ve výše uvedeném smyslu řeší **finanční arbitř**. Finanční arbitř je **fyzická osoba**, která je oprávněna rozhodovat spory, které spadají do

jeho kompetence. Tato osoba tedy není reprezentantem žádného státního úřadu, orgánu či jiné právnické osoby. Je volen Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky na dobu pěti let s tím, že opakovaná volba je možná. V době jeho nepřítomnosti jej zastupuje jeho zástupce, který je volen stejným způsobem. Oba „funkcionáři“ by měli být voleni z osob, které splňují požadavky na výkon této funkce: kromě způsobilosti k právním úkonům je požadována dobrá pověst, dostatečná kvalifikace a zkušenosti v oboru. Finanční arbitři i jeho zástupce mohou být odvoláni ze svých funkcí opět jen Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky, pokud přestanou být způsobilí vykonávat svou funkci. I přesto, že zákon o finančním arbitrovi neříká nic o jejich postavení, lze jej přirovnat k veřejnému činiteli. Finanční arbitři a jeho zástupce nejsou v pracovním poměru vůči žádné instituci.

Řízení před arbitrem

Řízení před finančním arbitrem se zahajuje **na základě návrhu klienta** – spotřebitele bankovních služeb ve vymezených oblastech. Podmínkou pro zahájení řízení je však přípustnost návrhu. Za nepřipustný se považuje ten návrh, který např. nespadá do působnosti finančního arbitra nebo ve věci rozhodl soud či rozhodčí soud nebo řízení před těmito orgány již bylo zahájeno. **Nelze** také **zahájit** řízení před finančním arbitrem tehdy, bylo-li již arbitrem rozhodnuto v této věci dříve. Zákon stanoví velmi přesně taxativní výčet náležitostí návrhu. Pokud bude návrh obsahovat něco navíc, není to na závadu zahájení řízení. Pokud však návrh **nebude obsahovat některou z náležitostí**, která je vyžadována, návrh **zahájen nebude** nebo bude zahájen podmíněně a klient – navrhovatel bude vyzván k odstranění tohoto nedostatku. Aby k tomu nedocházelo, vytvořil finanční arbitř *formulář pro zahájení řízení* (viz příloha), kde jsou uvedeny jednotlivé náležitosti tak, aby jej klient – navrhovatel vyplnil a nemohl obejít. Finanční arbitř je povinen poskytovat individuální pomoc při sepisování žádosti, pokud o to navrhovatel požádá.

Důležitou součástí návrhu je **doklad o skutečnosti, že klient – navrhovatel vyzval svou instituci** (nejčastěji však banku) **k nápravě**, ta však jeho požadavku buď nevyhověla nebo vůbec na něj nereagovala. V tomto případě postačí také čestné prohlášení navrhovatele, že danou instituci vyzval a ta byla vůči jeho stížnosti nečinná.

Do zákonem stanovených zásad řízení se promítají takové, které odrážejí **požadavek na rychlost řízení** před finančním arbitrem a efektivitu celé procedury. To je zajištěno tím, že finanční arbitř má rozsáhlá oprávnění vůči institucím, proti nimž směřuje návrh klienta. Přístupnost řešení pro klienty – navrhovatele je zajištěna tím, že se **řízení nezploplatňuje**. Každý z účastníků řízení před finančním arbitrem nese své náklady s výjimkou nákladů na případné tlumočení, jež hradí strana žalovaná

Samotné řízení před finančním arbitrem se řídí *správním řádem*⁴, pokud není *zákonem o finančním arbitrovi* řečeno něco jiného⁵. *Zákon o finančním arbitrovi* nestanoví pro vydání rozhodnutí

žádnou lhůtu, proto zde platí ustanovení správního řádu. **Rozhodnutí by mělo být vydáno v podstatě bezodkladně, příp. do 30 dnů.** Není-li to možné, je potřeba o prodloužení lhůty pro vydání rozhodnutí účastníky řízení uvědomit. Protože však návrhem dotčená instituce je povinna se k případu vyjádřit do 30, příp. 60 dní⁶, praxe při vydání rozhodnutí finančního arbitra je taková, že vždy dochází k prodloužení lhůty až na 90 i více dnů. Protože bylo shledáno, že lhůta pro vyjádření k danému případu se jeví jako dlouhá, předpokládá novela *zákona o finančním arbitrovi*, že s účinností od 1. ledna 2005 bude **lhůta k vyjádření zkrácena na 15, příp. 30 dní**, s tím, že finanční arbitr bude mít zákonnou možnost na žádost instituce tuto lhůtu výjimečně prodlužovat vždy o 15 dní. Takto stanovená lhůta více odpovídá praxi zemí Evropské unie.

Velmi důležitou zásadou při řízení před finančním arbitrem je skutečnost, že finanční **arbitr není vázán návrhem navrhovatele.** Je to velmi důležité zejména pro etapu dokazování a opatřování si důkazních prostředků, tak také pro samotné vydání rozhodnutí ve věci, neboť při řízení může finanční arbitr např. zjistit, že klient – navrhovatel byl zkrácen na svých právech více, než sám vyjádřil v návrhu na zahájení řízení před finančním arbitrem.

Při řešení sporů **může finanční arbitr pověřit jakoukoliv osobu**, zejména pak zaměstnance České národní banky, vypracováním všech podkladů pro vyhotovení nálezu finančního arbitra. Finanční arbitr využívá zejména zkušeností soudních znalců v daném oboru nebo špičkových odborníků z oblasti platebního styku a elektronických platebních prostředků.

Porušení povinnosti *zákonem o finančním arbitrovi* stanovené, tj. rozhodovat podle nejlepšího svědomí a vědomí, nestranně, spravedlivě a bez průtahů pouze na základě skutečností zjištěných v souladu s právními předpisy, by mělo vždy mít za následek odvolání finančního arbitra nebo jeho zástupce Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky.

Rozhodnutí ve věci samé, které vydává finanční arbitr, se nazývá **nález**.

Odchylně od správního řádu je upraveno odvolací řízení. Aby se věci nemusel ihned zabývat soud, dává se účastníkům řízení i finančnímu arbitrovi možnost věc přezkoumat a na základě **námitek** nález změnit nebo potvrdit.

Oběma stranám sporu je však vždy zajištěna možnost soudního přezkumu jako nástroj dodržování zákonnosti. Soudní přezkum se bude řídit částí pátou *zákona č. 41/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění zákona č. 151/2002 Sb.*

Pokud byla instituce ve sporu neúspěšná z důvodu porušení zákona o platebním syku nebo dalších právních předpisů týkající se působnosti finančního arbitra, musí finanční arbitr uložit instituci pokutu ve výši deset procent sporné částky, nejméně však deset tisíc korun českých.

Každá instituce, která nebude mít ve sporu úspěch, zaplatí vždy tuto částku. Takto uložené pokuty jsou příjmem České národní banky.

V příloze naleznete graficky znázorněno zahájení a průběh řízení před finančním arbitrem.

Ostatní úkony finančního arbitra

Aby bylo dosaženo **ekonomického řešení sporů**, je nutná úzká **komunikace** s institucemi, proti nimž může být podán návrh na zahájení řízení. Za tím účelem *zákon* ukládá institucím povinnost sdělit arbitrovi ke dni zahájení jejich činnosti obchodní firmu instituce, sídlo a osobu určenou pro kontakt s finančním arbitrem. Touto osobu bude zpravidla ten, kdo se zabývá stížnostmi klientů. Příslušná kontaktní osoba by měla zajistit v operativním styku s finančním arbitrem veškeré podklady pro vydání nálezu. Může být ale též zdrojem informace, že podaný návrh na zahájení řízení je nepřijatelný.

Praxe také ukázala, že pouhé zahájení řízení před finančním arbitrem bylo podnětem k tomu, že instituce, před vydáním nálezu nebo dokonce před samotným vyjádřením vůči finančnímu arbitrovi v zákonem dané lhůtě, vyhověla klientově reklamaci. Poté řízení před finančním arbitrem ztrácí význam. Návrh na zahájení řízení je ve většině případů navrhovatelem stažen, výjimečně jej finanční arbitr zastavuje ze svého podnětu. Z toho vyplývá, že již samotný podaný návrh na zahájení řízení před finančním arbitrem má silně **preventivní funkci**.

Z údajů, které finanční arbitr dostává od institucí, vytváří seznam institucí, kterým informuje veřejnost, vůči kterým institucím si mohou u finančního arbitra stěžovat. Aktuálnost tohoto seznamu je dána tím, že instituce jsou *ze zákona o finančním arbitrovi* povinny sdělovat jakékoliv změny týkající se své osoby. Seznam je uveden v elektronické podobě na internetových stránkách finančního arbitra⁷. Tím je naplněna podstata **informativní funkce**.

Další významnou součástí informativní funkce finančního arbitra je **zveřejňování výroční zprávy**⁸ o své činnosti. Zpráva charakterizuje činnost kanceláře finančního arbitra, obsahuje nejen údaje o počtu řešených případů, vyřizovaných dotazů či ostatních podnětů, ale charakterizuje také některé konkrétní informace o řešených případech a institucích. *Zákon* přitom chrání navrhovatele, jehož identifikační údaje zpráva obsahovat nesmí. Na zjištěné nedostatky je však finanční arbitr povinen současně upozornit orgány vykonávající dohled nad institucemi. Tyto orgány pak mohou vůči institucím uplatnit vhodná opatření až po odnětí příslušné licence.

Efektivní řízení pro vyřizování sporů klientů – spotřebitelů vybraných bankovních služeb může zajistit také důkladná **osvěta vůči veřejnosti**. *Zákon* proto ukládá finančnímu arbitrovi, aby veřejnost informoval o svém postupu, o případech, o své působnosti apod. Finanční arbitr proto

zajišťuje publikaci osvětových článků, vedení rozhovorů v periodickém i odborném tisku, rozhlasových relacích či televizních vystoupeních. Dále se účastní různých seminářů, pohovorů se studenty vysokých škol a spolupracuje se sdruženími na ochranu spotřebitele v mimobankovních oblastech.

Vzhledem k tomu, že finanční arbitři, jeho zástupce a pověřené osoby pracují s údaji, které je třeba chránit před zneužitím, ukládá jim **zákon povinnost mlčenlivosti**. Těto povinnosti mohou být pověřené osoby vč. arbitrova zástupce zproštěny pouze finančním arbitrem, on sám pak pouze Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky.

Arbitr rovněž trestá **správní delikty**, tj. neplnění povinností vyplývajících ze *zákona o finančním arbitrovi*, příp. ze *správního řádu*. Zde se jedná o naplnění další funkce finančního arbitra, kterou je **funkce sankční**. Instituci může být podle povahy a závažnosti porušení zákona uložena pořádková pokuta až do výše jednoho miliónu korun českých, a to i opakovaně, pokud porušení trvá. Tímto způsobem může finanční arbitř vymáhat zejména právem uloženou součinnost institucí. Uložení pokuty je započato tzv. **řízením o uložení pokuty**. Instituce má opět třicet dní na to, aby se k takto uložené pokutě vyjádřila. Poté finanční arbitř přikročí k úkonu, kterým pokutu **buď uloží** nebo na základě předloženého vyjádření řízení o uložení pokuty **zastaví**. Vzhledem k tomu, že také toto řízení o pokutě se jeví jako velmi zdlouhavé, novela *zákona* počítá s tím, že za řízení o uložení pokuty bude považováno samotné uložení pokuty. Instituci však nebude v žádném případě bráněno se k pokutě jako takové a její výši vyjádřit, neboť bude mít stále právo použít řádný opravný prostředek.

Mezinárodní spolupráce

Důležitou součástí činnosti arbitra, jejíž význam vzrostl po vstupu České republiky do Evropské unie, je mezinárodní spolupráce, zejména s členskými zeměmi Evropské unie. Finanční arbitř by se měl stát součástí tzv. FIN-NET, což je zkratka pro „Cross-border Out-of-Court Complaints Network for Financial Services“.

FIN-NET

sdrhuje příslušné členské instituce pro mimosoudní řešení sporů ve finanční oblasti za účelem pomoci spotřebitelům s jejich problémy, které jim vznikají se zahraničními subjekty, např. bankami, pojišťovnami, stavebními spořitelny, investičními společnostmi. Členy FIN-NET jsou následující členské země Evropské unie Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Portugalsko, Řecko, Spolková republika Německo, Španělsko, Švédsko a Velká Británie. Dále jsou členy také země Evropského hospodářského prostoru, a to Island a Norsko.

FIN-NET má především tyto **tři hlavní cíle**:

1. zajistit spotřebitelům **snadný přístup k mimosoudnímu řešení** prostřednictvím poskytování obsáhlých informací o sporných přeshraničních případech;
2. zaručit **efektivní výměnu informací** mezi evropskými institucemi pro řešení sporů, aby přeshraniční stížnosti byly zpracovávány co možná nejrychleji, efektivně a profesionálně;
3. zaručit **jednotné minimální normy** pro mimosoudní řešení sporů v různých zemích Evropského hospodářského prostoru.

Snahou členů FIN-NET je zejména zlepšení mimosoudního řešení sporů v rámci Evropské unie. Za tímto účelem uzavřeli členové FIN-NET dohodu, která stanoví rámec přeshraniční spolupráce a zásady mimosoudního řešení sporů. Tato dohoda obsahuje také prohlášení o záměru, podle něhož chtějí příslušné instituce členů FIN-NET dodržovat standardy kvality podle *Doporučení 98/257/ES ze dne 30.3.1998 (dále jen Doporučení)*.

V tomto Doporučení je stanoveno těchto sedm zásad pro příslušné instituce pro mimosoudní řešení sporů v oblasti spotřebitelských práv:

- nezávislost institucí pro urovnání sporů, která zaručuje nestranné postupy;
- transparentnost řízení tak, aby byly obstarány všechny potřebné informace a výsledek mohl být objektivně posouzen;
- způsob postupu, který umožňuje, aby mohly být předneseny všechny argumenty a strany byly vzájemně informovány o svých stanoviscích;
- efektivita řízení, umožňující využít přednosti alternativního řešení sporů, tj.:
 - ✓ přístup bez zapojení právního zástupce,
 - ✓ bezplatné, příp. nenákladné řízení,
 - ✓ rychlé vyřízení,
 - ✓ aktivní role instituce pro řešení sporů, která může pro řešení přizvat všechny subjekty,
- právní umírněnost tak, aby se rozhodnutím instituce pro řešení sporů neztratila ochrana daná nyníějšími předpisy na ochranu spotřebitelů,
- volnost jednání,
- možnost zastupování třetí osobou.

Členské státy Evropské unie byly požádány Evropskou komisí, aby sdělily, které instituce pro mimosoudní řešení sporů dodržují ve své zemi zásady tohoto Doporučení, protože do FIN-NET mohou být přijaty pouze ty instituce, které byly členskými státy v této souvislosti uvedeny.

Lze konstatovat, že institut finančního arbitra České republiky naplňuje výše uvedené atributy Doporučení, proto samotné začlenění finančního arbitra České republiky do struktury FIN-

NETu je pouze diplomatickou a tedy velmi formální záležitostí.

(Pozn.: Část IV Vymezení úlohy finančního arbitra při mimosoudním vyrovnavání sporů ve vybraných oblastech bankovní činnosti publikace včetně příloh zpracoval JUDr. Ing. Otakar Schlossberger, Finanční arbitr ČR).

V. Závěr

Orientovat se hlouběji v problematice spotřebitelských půjček a úvěrů není jednoduché. Pozorný čtenář této publikace zaznamenal, že jen některé oblasti (druhy půjček) jsou upraveny harmonizovanými pravidly na evropské úrovni. Obecně je každá spotřebitelská smlouva sice upravena občanským zákoníkem, je dobře ale vnímat specifika jednotlivých druhů půjček a úvěrů.

Z textu je zřejmé, že ukazatel roční úrokové míry nemusí být dostatečnou informací pro porovnání různých nabídek různých poskytovatelů půjček. Spotřebitel má vzít v úvahu i další platby a poplatky, kterými ho poskytovatel půjčky váže. Pro oblast spotřebitelských úvěrů nám slouží ukazatel, který má poněkud složitý název: roční procentní sazba nákladů (RPSN). Vyjadřuje souhrnné zahrnutí nákladů, které dlužník musí průběžně uhrazovat a slouží právě pro srovnání různých nabídek. Přesto se tento ukazatel dosud příliš neujal a jeho výhody tohoto ukazatele nejsou dosud spotřebitelskou veřejností účinně využívány.

Je třeba podotknout, že spotřebitel by měl srovnávat různé produkty s dobrým porozuměním věci. Jedná se nejen o využití výše zmíněného nového ukazatele pro porovnání spotřebitelských úvěrů, ale i o další aspekty, které jednotlivé produkty (půjčky a úvěry) od sebe výrazně odlišují. Týkají se samozřejmě také základních podmínek poskytnutí úvěru, z hlediska jeho dostupnosti, podmínek ručení, doby splatnosti atp., to vše samozřejmě v návaznosti či v souvislosti s výší úroků či RPSN atp.

Podpis smlouvy by nikdy neměl spotřebitel uzavírat v časové tísní a bez hlubokého seznámení se s textem. Měl by zmínit dosud běžný postup, kdy smlouva je podepsána a uzavřena bezprostředně po jejím předložení poskytovatelem (ať již v bance, či mimo provozovnu). Naopak, smlouvu je třeba odnést domů a ponechat si dostatečný čas na její pročtení a na konzultace se zkušenějšími členy rodiny nebo okruhu přátel; tento čas také může být využit na vyhledání odborné právní pomoci. Pozornost je třeba věnovat každé části textu, včetně poznámek psaných „miniaturními“ písmeny. Nesrozumitelné části je třeba si nechat vysvětlit a případně i požadovat přesnější vyjádřenou úpravu textu.

Pokud se spotřebitel dostane do sporu s poskytovatelem služby, měl by hledat možnosti mimosoudního urovnání. Obvykle k tomu potřebuje dosáhnout souhlasu druhé strany. Finanční arbit

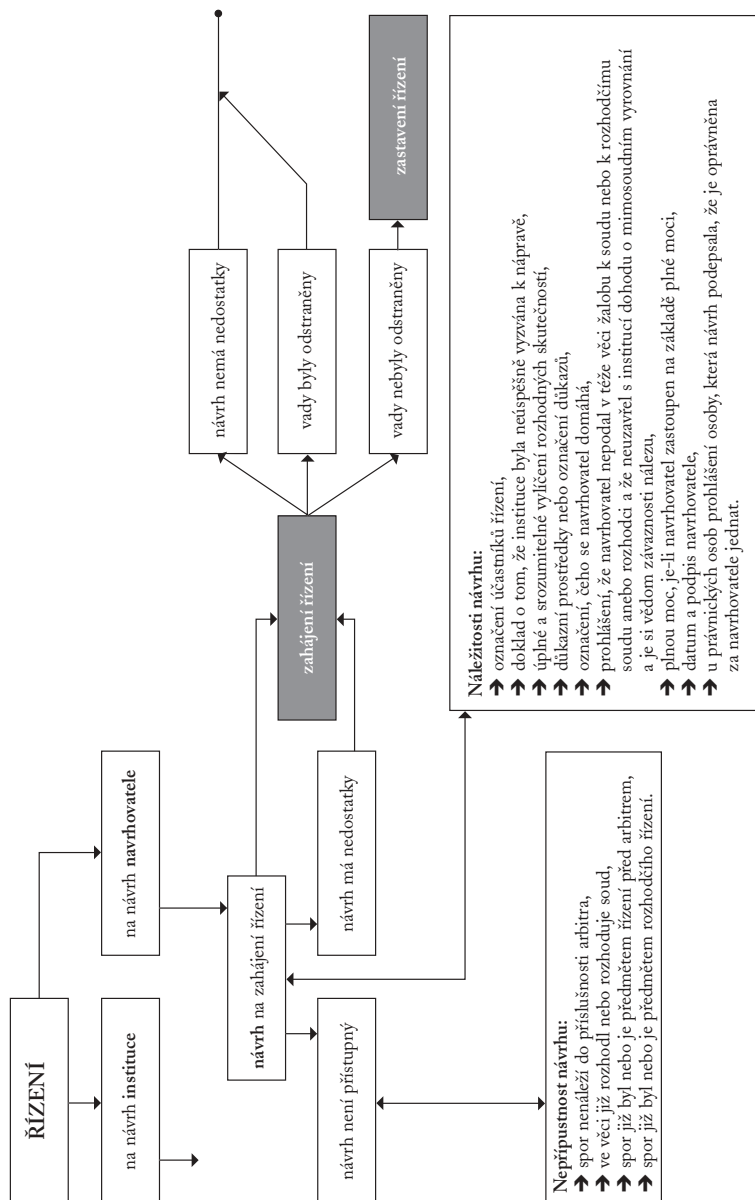
tr je osobou, která mu může v řadě případů pomoci. Jeho působnost je omezená, podání však může být uplatněno „jednostranně“.

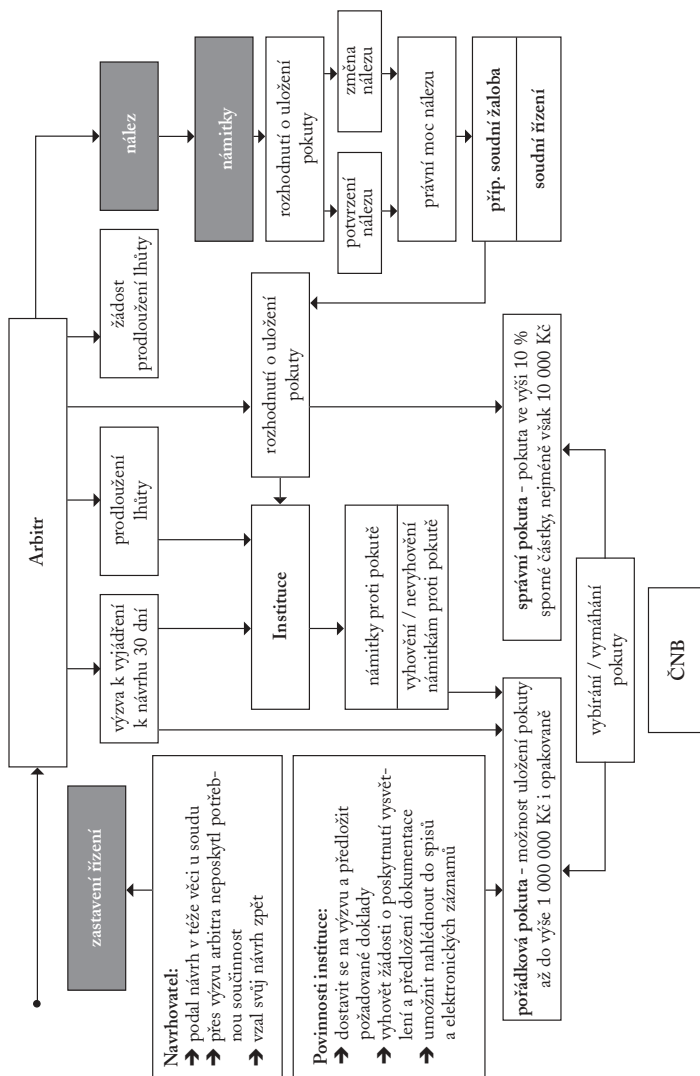
Na samém počátku by však měl spotřebitel velmi zvažovat své možnosti budoucího splacení a tedy zda si půjčku brát. Využívání půjček a úvěrů sice patří k moderní společnosti, ale přeceňování vlastních možností splátek může vést dlužníka do nepřijemných životních situací. Neměli bychom proto též nepodléhat často velmi agresivní formě reklamy subjektů nabízejících půjčky a úvěry.

Vysvětlivky:

- 1) *Doporučení Komise z 1. března 2001 (2001/193/ES) o předmluvních informacích, které mají půjčovatelé nabízející stavební půjčky poskytovat spotřebitelům (Commission Recommendation of 1 March 2001 on pre-contractual information to be given to consumers by lenders offering home loans (2001/193/EC))*
- 2) § 2, odst. 1, písm. a); § 14, písm. a) zákona č. 124/2002 Sb;
- 3) § 12 a § 21 zákona č. 124/2002 Sb;
- 4) zákon č. 71/1967 Sb., správní řád;
- 5) Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, je považován za speciální právní úpravu, která je nadřazena nad obecnou právní úpravu danou zákonem č. 71/1967 Sb., správní řád.
- 6) Viz. § 11 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi.
- 7) www.finarbitr.cz;
- 8) *Kromě této výroční zprávy zpracovává finanční arbitr průběžné zprávy o své činnosti podle požadavku Stále komise pro bankovníctví Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.*

Příloha č. 1 k části IV: Průběh řízení mimosoudního urovnání

Příloha č. 2 k části IV: Návrh na zahájení řízení mimosoudního urovnání

Finanční arbitr České republiky
 JUDr. Ing. Otakar SCHLOSSBERGER
 Washingtonova 25, 110 00 Praha 1
 Tel. 221 674 660, e-mail: arbitr@finarbitr.cz
 www.finarbitr.cz

Presentační razítko

Počet příloh

Návrh na zahájení řízení (nevyplněná pole proškrtněte)

1. Navrhovatel:

<i>Jméno a příjmení/název organizace</i>	
<i>Rodné číslo (nebo datum narození u osob, kterým nebylo přiděleno RČ) /IČ</i>	
<i>Trvalé bydliště/sídlo</i>	
<i>Osoba oprávněná/zmocněná za navrhovatele jednat^{*/**}</i>	
<i>Rodné číslo oprávněné /zmocněné osoby (nebo datum narození u osob, kterým nebylo přiděleno RČ)/IČ</i>	
<i>Trvalé bydliště/sídlo osoby oprávněné/zmocněné</i>	
<i>Adresa pro doručování^{***}</i>	

^{*} je-li navrhovatel – fyzická osoba, je nutno předložit plnou moc;

^{**} u navrhovatele – právnické osoby, pokud není statutárním orgánem, je nutno předložit výpis z obchodního rejstříku ne starší jednoho měsíce (originál či ověřená kopie) a zmocnění jednat jménem navrhovatele;

^{***} je-li adresa pro doručení totožná s adresou trvalého bydliště, prosím proškrtněte.

2. Instituce:

<i>Název instituce (např. banky nebo vydavatele elektronických platebních prostředků)</i>	
<i>Identifikační číslo instituce</i>	
<i>Sídlo instituce</i>	

3. Popis rozhodných skutečností:

(Jasně a srozumitelně vysvětlení vě, přesného uvedení čísla účtu a kódu banky, tj. bankovního spojení, kterého se případ týká. Pokud zde není dostatek místa, popište skutečnosti v samostatné příloze, která je nedílnou součástí této žádosti).

4. Přiložené důkazní materiály:

Prosím popište.

1. _____

2. _____

3. _____

5. Požadavek navrhovatele – označení čeho se navrhovatel domáhá:

(např. řádného provedení převodu nebo vrácení odčerpaných peněžních prostředků platební kartou v přesně specifikované výši)

6. Předložení následujícího dokladu, jenž osvědčuje neúspěšnost výzvy instituce k nápravě (příloha k návrhu):

Prohlašuji, že jsem nepodal(a) v této věci žalobu u soudu nebo k rozhodčímu soudu nebo rozhodci a že jsem neuzavřel(a) s institucí dohodu o mimosoudním vyrovnání. Jsem si vědom(a) závaznosti nálezů finančního arbitra České republiky.

Prohlašuji, že výše uvedené údaje odpovídají skutečnosti.

Souhlasím se zpracováním osobních údajů navrhovatele, které jsou nezbytné pro řízení před finančním arbitrem České republiky a podléhají bankovnímu tajemství ve smyslu zákona č. 21/1992 Sb., zákona o bankách, v platném znění.

Případné kontaktní spojení na navrhovatele/zástupce:

V _____ dne _____

Podpis navrhovatele: _____

Na realizaci tištěných výstupů pro kampaň

Podepsat můžeš, přečíst musíš!

odborně zaštitěnou Sdružením českých spotřebitelů,

*laskavě spolupracovali a zapojili se
Finanční arbitř ČR, Advokátní komora ČR a Provident Financial.*

**PROVIDENT
FINANCIAL**

*Sdružení českých spotřebitelů kampaň realizuje v rámci činnosti
částečně dotované Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR.*

Některé organizace aktivně spolupracující s SČS:

Poznámky:
